

VII. Koncepcja rewaloryzacji.

Plan C, uzupełniony opisem tego rozdziału przedstawia koncepcję rewaloryzacji parku dworskiego, jako różnorodny program działań zmierzających do przywrócenia wszelkich walorów tego miejsca. Głównym zadaniem było właściwe odczytanie potencjalnych możliwości i dobór stylowych środków realizacji. Ważnym i uwzględnionym sygnałem były propozycje dotyczące rekreacyjnego wykorzystania parku zawarte w umowie o dzieło. W celu osiągnięcia zamierzonego programu zagospodarowania zaproponowano następujące działania :

1. W zakresie zewnętrznych powiązań założenia dworsko-parkowego z otoczeniem należy :
 - 1.1 Ponownie przyłączyć południowy fragment parku – obecnie działka nr 15/44, który sprzedano prywatnym właścicielom. Trudno przecenić wartość tego stosunkowo małego obszaru dla rewaloryzacji parku. Jego wartość wynika z reprezentacyjnego charakteru jaki został mu nadany, gdy funkcjonował przed frontową, reprezentacyjną, południową elewacją dworu. To miejsce realizacji paradnego podjazdu przed dworem, obszar gdzie rosły klomby kwiatów, strzyżone formy roślinne i gdzie nieprzypadkowo urządzono alpinarium, widoczne dla każdego gościa odwiedzającego właścicieli dworu.
 - 1.2 Zwracać szczególną uwagę na właściwe funkcjonowanie układu wodnego, zasilającego system stawów parkowych. Wszelkie nieprawidłowości i zburzenia funkcjonowania tego układu powinny być usuwane w trybie pilnym.
 - 1.3 Chronić krajobraz w wytyczonej strefie powiązań widokowych (plan D) przed niestylową zabudową i innymi niekorzystnymi zmianami.

2. Przedstawiona całościowo na planie C proponowana sieć dróg parkowych powinna uzyskać, specjalnie opracowaną dla układów komunikacyjnych w zabytkowych założeniach parkowych, nawierzchnię drogową HanseGrand w wersji kolorystycznej beżowej, Stosuje się ją w warstwie 4-5 cm (waga wynosi 1,8 t/m³) z wypukłym profilem drogi, na podbudowie z kruszywa o frakcji w 50 % w przedziale od 50 do 2 mm, pozostałe 50 % w przedziale od 0 do 2 mm. Grubość warstwy podbudowy zależna jest od przyszłego wykorzystania – dla dróg wyłącznie pieszych 8 cm, dla dróg okazjonalnie jezdnych do 15 cm. Drogi do komunikacji kołowej (ciągniki, samochody) muszą być krawężnikowane, najlepiej rudą kostką granitową lub obrzeżami trawnikowymi, możliwe jest również użycie odpowiednio dobranych wielkością i kształtem kamieni polnych. Drogi spacerowe mogą być nie krawężnikowane, ale wówczas należy okresowo obcinać i wyrównywać granicę pobocza. Nadmiar ziemi powstały przy korytowaniu terenu pod nowe drogi, może być użyty do profilowania poboczy drogowych, wyrównywania drobnych nierówności terenu, a przede wszystkim do wyniesienia terenu pod ogród refleksyjny – element E na planie C . Utworzona sieć dróg w dużym stopniu powtarza układ zastany z dopracowaniem fragmentów na podstawie mapy ewidencyjnej z 1985 roku.. Dodatkowe drogi poprowadzone w zachodniej części parku harmonijnie dopełniają istniejącą sieć dróg. Nadano im swobodną formę, którą chętnie, w odpowiednich proporcjach zestawiano w parkach modernistycznych, z drogami o formalnym przebiegu. W efekcie zachowano walory kompozycyjne i uzyskano sprawne połączenie wszystkich istotnych miejsc w parku.
Podanych zaleceń dotyczących budowy, przebiegu dróg, wyrównania powierzchni parku itp. nie należy realizować bezwarunkowo. Jeżeli korzenie drzew rosną zbyt płytko, lub należałoby przysypać drzewo powyżej dotychczasowego poziomu gleby przy pniu, prace te należy

miejscowo ograniczyć bądź zaprzestać, aż do momentu naturalnego wypadu drzewa lub rozwiązać inaczej (w odstępach dwuletnich systemy korzeniowe drzew można przysypywać warstwą ziemi o miąższości najwyżej 10 cm). Realizując układ komunikacyjny należy zadbać o właściwe profile i odprowadzenia wody deszczowej. Place stanowisk ćwiczebnych ścieżki zdrowia (elementy A1, A2...A7 – plan C) i plac zabaw (element B – plan C) uzyskają nawierzchnię zaproponowaną w odpowiednich projektach branżowych. **Szczegółowe zalecenia realizacyjne dla układu drogowego należy uzyskać z branżowego projektu technicznego.**

3. W zachodniej części parku, na rozległej łące zaproponowano, otoczone kolistym szpalerem rodzimych drzew i krzewów, wydzielone grabowym, strzyżonym na 2,5 do 3 m wysokości żywopłotem wewnątrz parkowe, pełniące rolę refleksyjnego ogrodu. W jego wnętrzu jako dominantę zaproponowano grupę swobodnie rosnących czterech cisów posadzonych gniazdowo na szczycie niewielkiego, centralnego wzniesienia, obwiedzionego, formowanym, niskim na 0,5 m i obłym w kształcie żywopłotem bukszpanowym. Całość tej formy należy zaakcentować lekkim wyniesieniem ponad powierzchnię otaczającego terenu co ilustruje dodatkowy rysunek na planie C. Dla wytworzenia odpowiedniego nastroju zaleca się wykonanie na całym obszarze tego elementu wykonanie krawężnikowania dróg z kamienia polnego. Widoczny element kamienia powinien mierzyć przynajmniej 20 cm średnicy.

4. Mostki nad stawami należy wykonać z drewna pomalowanego na biało lub kremowo. Wzory do skopiowania przedstawiono na fotografiach archiwalnych – staw południowy fot. nr 3; staw północny fot. nr 5. Cokoły dla mostków mogą pozostać oryginalne betonowe (o ile zachowały walory konstrukcyjne), ale profilem linii brzegowej należy zadbać o ich maksymalne zamaskowanie.

5. Do umocnienia linii brzegowej stawów należy użyć odpowiednio dużych kamieni. Sposób ich ułożenia ilustruje fot. archiwalna nr 2. Prawdopodobnie podczas pogłębiania dna stawu i czyszczenia linii brzegowej to dawne umocnienie zostanie odsłonięte. W tym przypadku zadanie będzie polegało na wykonaniu tylko niezbędnych uzupełnień i korekt.

6. Wykonanie wycinki i leczenia drzew wg wskazań gospodarki drzewostanem (plan B, rozdział V.), pozwoli odtworzyć dawną kompozycję parku i stworzyć odpowiednie warunki świetlne dla roślin istniejących i nowo posadzonych. Pnie po wyciętych drzewach należy usunąć, najlepiej przy użyciu frezarki, która frezuje na głębokości 20 - 40 cm poniżej poziomu gruntu.

7. Zaproponowane rośliny wodne należy sadzić bezpośrednio w dnie lub w specjalnych koszach co pozwoli uchronić je podczas kolejnych, okresowych zabiegów oczyszczania i pogłębiania dna stawów.

8. Plac zabaw według projektu branżowego należy zrealizować w miejscu oznaczonym literą B na planie C.

9. Nowe nasadzenia drzew, krzewów, roślin pokrywowych, bylin, założenie trawników w otwartych przestrzeniach po wycince wskazanych drzew, stworzą kompozycję parkową, zbliżoną do fazy rozwojowej z początku XX wieku. Propozycje nasadzeń oznaczone są numerami. Pierwszy (czasami jedyny) lub wyżej napisany, odpowiada numerowi na poniższej liście nasadzeń, drugi lub niżej zapisany, oznacza orientacyjną ilość roślin do wysadzenia na wskazanym na planie C, miejscu. Rozstawa sadzenia podana jest w zestawieniu.

PROPONOWANA LISTA NASADZEŃ.

Lp.	Nazwa polska		Nazwa łacińska		rozstawa (m)	ogólna ilość (szt.)
	Gatunek	odmiana	Gatunek	odmiana		
DRZEWA IGLASTE						
1.	Cis pospolity		<i>Taxus baccata</i>		pojedynczo lub gniazdowo 1 x 1	1 4
2.	Cypryśnik błotny		<i>Taxodium distichum</i>		pojedynczo	6
3.	Daglezja zielona		<i>Pseudotsuga menziesii</i>		pojedynczo	4
4.	Jodła jednobarwna		<i>Abies concolor</i>		pojedynczo	3
5.	Sosna pospolita		<i>Pinus silvestris</i>		pojedynczo	3
6.	Sosna czarna		<i>Pinus nigra</i>		pojedynczo	6
7.	Świerk kłujący odm. sina		<i>Picea pungens Glauca</i>		pojedynczo	3
8.	Świerk pospolity		<i>Picea excelsa</i>		pojedynczo	3
KRZEWY IGLASTE						
9.	Cis pospolity poprowadzony w formie krzaczastej		<i>Taxus baccata</i>		2 x 2 lub gniazdowo 1 x 1 lub pojedynczo	50
10.	Cis pośredni odm. Hicksa		<i>Taxus media „Hicksii”</i>		1,5 x 1,5	26
11.	Jałowiec chiński odm. Pfitzera złocista		<i>Juniperus chinensis</i> <i>„Pfitzeriana Aurea”</i>		pojedynczo	1
12.	Jałowiec pospolity		<i>Juniperus communis</i>		1,5 x 1,5	20
13.	Kosodrzewina		<i>Pinus mugo Ssp. pumilio</i>		1,5 x 1,5	22
DRZEWA LIŚCIASTE						
14.	Brzoza brodawkowata		<i>Betula pendula</i>		pojedynczo	13
15.	Brzoza omszona		<i>Betula pubescens</i>		pojedynczo	3
16.	Dąb bezszypułkowy odm. strzepolistna		<i>Quercus petraea</i> <i>„Laciniata”</i>		pojedynczo	1
17.	Dąb szypułkowy		<i>Quercus robur</i>		pojedynczo	5
17 a.	Dąb szypułkowy odm. Stożkowa		<i>Quercus robur</i> <i>„Fastigiata”</i>		pojedynczo	1
17 b.	Dąb wielkoowocowy		<i>Quercus macrocarpa</i>		pojedynczo	1
18.	Gledicja trójcierniowa		<i>Gleditsia triacanthos</i>		pojedynczo	1
19.	Głóg dwuszypułkowy odm. pełnokwiatowa czerwona		<i>Crataegus oxyacantha</i> <i>„Paul`s Scarlet”</i>		pojedynczo	4
20.	Grab pospolity		<i>Carpinus betulus</i>		pojedynczo	6
21.	Jarząb pospolity		<i>Sorbus aucuparia</i>		pojedynczo	3
22.	Jesion pensylwański		<i>Fraxinus pennsylvanica</i>		pojedynczo	1
22 a.	Jesion wyniosły		<i>Fraxinus excelsior</i>		pojedynczo	1
23.	Klon ginnala		<i>Acer ginnala</i>		pojedynczo	3
24.	Klon jawor odm. Purpurowa		<i>Acer pseudoplatanus</i> <i>„Purpureum”</i>		pojedynczo	1

Lp.	Nazwa polska		Nazwa łacińska		rozstawa (m)	ogólna ilość (szt.)
	Gatunek	odmiana	Gatunek	odmiana		
25.	Klon polny		<i>Acer campestre</i>		pojedynczo	6
26.	Klon srebrzysty		<i>Acer saccharinum</i>		pojedynczo	3
	odm. strzępolistna		„Wieri”			
27.	Lipa drobnolistna		<i>Tilia cordata</i>		pojedynczo	2
28.	Orzech włoski		<i>Juglans regia</i>		pojedynczo	1
29.	Platan klonolistny		<i>Platanus x acerifolia</i>		pojedynczo	1
30.	Sumak octowiec		<i>Rhus typhina</i>		pojedynczo	4
31.	Wiąz szypułkowy		<i>Ulmus laevis</i>		pojedynczo	4

KRZEWY LIŚCIASTE

32.	Berberys Julianny		<i>Berberis julianae</i>		1 x 1	113
33.	Berberys Thunberga		<i>Berberis thunbergii</i>		1 x 1	191
34.	Berberys Thunberga		<i>Berberis thunbergii</i>		0,8 x 0,8	128
	odm. purpurowa niska		„Atropurpurea Nana”			
35.	Bez czarny		<i>Sambucus nigra</i>		2,5 x 2,5	7
36.	Bukszpan zwyczajny		<i>Buxus sempervirens</i>		1 x 1	137
37.	Dereń jadalny		<i>Cornus mas</i>		2 x 2	8
38.	Forsycja pośrednia		<i>Forsythia intermedia</i>		2 x 2	21
	odm. okazała		„Spectabilis”			
39.	Głóg jednoszyjkowy		<i>Crataegus monogyna</i>		3 x 3	15
40.	Jaśminowiec omszony		<i>Philadelphus pubescens</i>		3,5 x 3,5	31
41.	Jaśminowiec panieński		<i>Philadelphus virginialis</i>		2 x 2	91
42.	Kalina kanadyjska		<i>Viburnum lentago</i>		5 x 5	11
					gniazdowo 2 x 2	
43.	Kalina koralowa		<i>Viburnum opulus</i>		3 x 3	10
44.	Kalina koralowa		<i>Viburnum opulus</i>		3 x 3	1
	odm. złocista		„Aureum”			
45.	Kasztanowiec drobnokwiatowy		<i>Aesculus parviflora</i>		pojedynczo	1
46.	Kolcowój zwyczajny		<i>Lycium halimifolium</i>		1 x 1	34
47.	Kolkwiczja chińska		„Kolkwitzia amabilis”		2 x 2	24
			„Pink Cloud”			
48.	Krzewuszką cudowną		<i>Weigela florida</i>		1,5 x 1,5	20
			np.: „Bristol Ruby”, „Rumba”			
49.	Leszczyna pospolita		<i>Corylus avellana</i>		3 x 3	27
					lub pojedynczo	
50.	Ligustr pospolity		<i>Ligustrum vulgare</i>		1 x 1	78
					lub w rzędzie co 1 m	
51.	Lilak chiński		<i>Syringa chinensis</i>		pojedynczo	1
52.	Lilak zwyczajny		<i>Syringa vulgaris</i>		2 x 2	40
			np. „Chmurka”, „General Pershing”, „Ludwig Spaeth”			
53.	Magnolia pośrednia		<i>Magnolia soulangiana</i>	„Lenei”	2 x 2	6
54.	Mahonia pospolita		<i>Mahonia aquifolium</i>		1 x 1	222
55.	Ognik szkarłatny		<i>Pyracantha coccinea</i>		2 x 2	60
56.	Perukowiec podolski		„Cotinus coggygia”		pojedynczo	6

Lp.	Nazwa polska		Nazwa łacińska		rozstawa (m)	ogólna ilość (szt.)
	Gatunek	odmiana	Gatunek	odmiana		
57.	odm. purpurowa		„ <i>Purpureum</i> ”		lub 2 x 2	3
	Perukowiec podolski		„ <i>Cotinus coggygia</i> ”		2 x 2	
58.	odm. czerwonolistna		„ <i>Rubrifolius</i> ”			12
	Pęcherznica kalinolistna		<i>Physocarpus opulifolius</i>		2 x 2	
59.	odm. żółtolistna		„ <i>Luteus</i> ”			46
	Pięciornik krzewiasty		<i>Potentilla fruticosa</i>		0,8 x 0,8	
60.			np. „ <i>Farreri</i> ”, „ <i>Maanelys</i> ”, „ <i>Klondike</i> ”			1
61.	Rokitnik pospolity		<i>Hippophae rhamnoides</i>		pojedynczo	
62.	Róża pomarszczona		<i>Rosa rugosa</i>		1,5 x 1,5	49
63.	Róża pomarszczona		<i>Rosa rugosa</i> „ <i>Dr Eckener</i> ”		1,5 x 1,5	15
64.	Róża pomarszczona		<i>Rosa rugosa</i> „ <i>F.G. Grotendorst</i> ”		0,5 x 0,5	900
65.	Różanecznik fioletowy		<i>Rhododendron cotawbiense</i>		1,5 x 1,5	27
66.	odm. wielkokwiatowa		„ <i>Grandiflorum</i> ”			29
67.	Suchodrzew tatarski		<i>Lonicera tatarica</i>		2,5 x 2,5	
68.	odm. różowa		„ <i>Rosea</i> ”			92
69.	Śnieguliczka biała		<i>Symphoricarpos albus</i>		1 x 1	
70.	Tawuła Bumalda		<i>Spiraea bumalda</i> „ <i>Goldflame</i> ”		1 x 1	15
71.	Tawuła wczesna		<i>Spiraea x arguta</i>		1,5 x 1,5	12
72.	Trzmielina pnąca		<i>Euonymus fortunei</i>		0,5 x 0,5	130
73.			„ <i>Emerald Gold</i> ”			168
74.	Żylistek różowy		<i>Deutzia rosea</i>		1 x 1	
75.	odm. dzwonkowata		„ <i>Campanulata</i> ”			156
76.	Żylistek wysmukły		<i>Deutzia gracilis</i>		1 x 1	

PNĄCZA I ROŚLINY OKRYWOWE

72.	Barwinek pospolity	<i>Vinca minor</i>	9/m ²	2 290
73.	Bluszcz pospolity	<i>Hedera helix</i>	5/m ²	11 320
74.	Kopytnik pospolity	<i>Asarum europaeum</i>	9/m ²	400
75.	Runianka japońska	<i>Pachysandra terminalis</i>	9/m ²	270

BYLINY

76.	Bodziszek	<i>Geranium magnificum</i>	0,5 x 0,5	60
77.	Bergenia sercowata	<i>Bergenia cordifolia</i>	0,8 x 0,8	24
78.	Funkia Fortune`a	<i>Hosta fortunei</i> „ <i>Gold Standart</i> ”	1 x 1	5
79.	Funkia Fortune`a	<i>Hosta fortunei</i> „ <i>Green Gold</i> ”	1 x 1	5
80.	Funkia Siebolda	<i>Hosta sieboldiana</i> „ <i>Elegans</i> ”	1 x 1	10
81.	Konwalia majowa	<i>Convallaria majalis</i>	9/m ²	400
82.	Kosaciec syberyjski	<i>Iris sibirica</i>	1 x 1	18
83.	Narecznica samcza	<i>Dryopteris filix-mas</i>	0,8 x 0,8	140
84.	Paprotka zwyczajna	<i>Polypodium vulgare</i>	9/m ²	470
85.	Tojęś kropkowana	„ <i>Lysimachia punctata</i> ”	1 x 1	13

Lp.	Nazwa polska		Nazwa łacińska		rozstawa (m)	ogólna ilość (szt.)
	Gatunek	odmiana	Gatunek	odmiana		

ROŚLINY WODNE I PRZYBRZEŻNE

86.	Lilia wodna		<i>Nymphaea</i> „Fire Opal”		pojedynczo	1
87.	Lilia wodna		<i>Nymphaea</i> „Gonnere”		pojedynczo	2
88.	Lilia wodna		<i>Nymphaea</i> „Rose Arey”		pojedynczo	3
89.	Lilia wodna		<i>Nymphaea</i> „Yellow Sensation”		pojedynczo	2

ALPINARIUM

90. Po odbudowaniu alpinarium dużymi kamieniami, które można odnaleźć jeszcze w różnych miejscach na terenie parku, należy obsadzić go następującymi roślinami : krwawnik wełnisty *Achillea tomentosa*; miłek wiosenny *Adonis amurensis*; dąbrowka rozłogowa *Ajuga reptans*; smagliczka skalna *Alyssum saxatile* „Compactum” ; piaskowiec górski *Arenaria montana*; macierzanka piaskowa *Thymus serpyllum* „Coccineus”; skalnica Arendsa *Saxifraga arendsii* „Rosenzwerg”; pierwiosnek gruziński *Primula juliae*; tojeść rozestłana *Lysimachia nummularia* „Aurea”; bodziszek dalmacki *Geranium dalmaticum*; wilczomlec złocisty *Euphorbia polychroma*; dzwonek drobny *Campanula cochlearifolia*; bylica *Artemisia stellariana* itd. **Oczywiście alpinarium będzie można odtworzyć po odkupieniu wydzielonych gruntów i ponownym scaleniu ich z parkiem.**

Przy roślinach okrywowych podano liczby sadzonek w maksymalnym wymiarze przypadającym na daną powierzchnię ale można zasadniczo zmniejszyć konieczną ich ilość przez gniazdowy sposób sadzenia (na danym terenie wysadza się rośliny w gniazdach o pow. 1 m², które zrastają się między sobą dopiero po kilku latach intensywnego wzrostu i rozrastania się przez kłącza, rozłogi itp.). Odległość między gniazdami zależna jest od siły wzrostu i ekspansywności danego gatunku i waha się od 2 do 4 m.

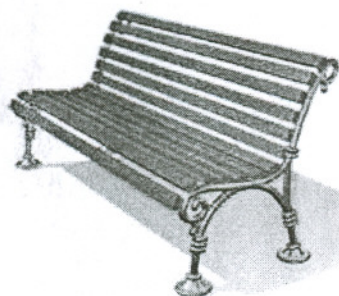
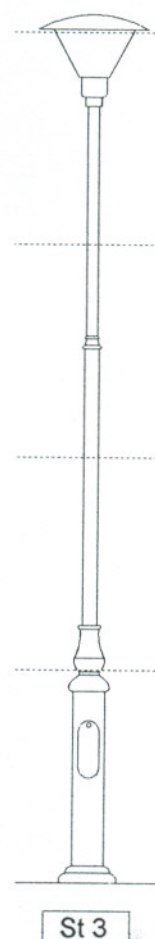
Niezależnie od nasadzeń proponowanych w wyżej przedstawionej liście, zaleca się wzbogacenie runa parkowego o następujące rośliny : przebiśnieg snieżyczka *Galanthus nivalis*, przylaszczka pospolita *Hepatica nobilis*, kokorycz pełna *Corydalis solida*, zawilec gajowy *Anemone nemorosa* itp.

10. Nawadnianie powierzchni parku powinno być ograniczone tylko do otwartych powierzchni trawiastych w zachodniej i wschodniej części parku, gdzie należy zainstalować systemy zraszające. Zaproponowane drzewa, krzewy i byliny w siedlisku parku powinny utrzymać się bez konieczności podlewania, choć w pierwszych trzech latach po posadzeniu rośliny te będą potrzebowały uzupełnienia niedoborów wody w okresach letniej suszy. Należy przeanalizować czy na tak stosunkowo krótki okres bardziej opłacalne będzie założenie systemów kropelkowych, czy wystarczy podlewanie z beczkowszu lub z węża ogrodowego zasilanego wodną z instalacji szkieletowej doprowadzającej wodę do newralgicznych punktów w parku. Podstawową kwestią jest posiadanie odpowiednio wydajnego źródła niechlorowanej wody. To jego wydajność określi wielkość możliwych do podlewania powierzchni parku. Realizacja tego systemu powinna odbyć się według wskazań branżowego specjalisty.

11. Oświetlenie obiektu, z zasady oszczędne powinno być realizowane odpowiednio dobranymi, stylowymi lampami, w pierwszym rzędzie umieszczonymi na budynkach będących w parku. Właściwie oświetlona powinna być ul. Parkowa, otoczenie przystanku PKS, i najczęściej użytkowana jako skrót przez park w godzinach wieczornych czy nocnych, aleja łącząca ul. Parkową z ul. Poznańską. Stylowo nie uzasadnione, jest oświetlenie całej powierzchni parku. Użycie latarni stojących (wzór St 3 – kolor czarny mat) powinno być oszczędne i niedopuszczalne jest by ustawiać je w osiach kompozycyjnych parku. Dużo lepszym rozwiązaniem są ukryte punkty oświetlające ciekawe elementy kompozycji. Dobór źródeł światła i ich lokalizacja powinna nastąpić, wg wskazań branżowego specjalisty.

12. Kompozycyjnie ważnym elementem będą odpowiednio dobrane ławki. Załączony wzór Wien 110 kolor czarny mat metalowych elementów i jasny kolor drewna, przedstawia ławkę jaka powinna być użyta na obszarze całego parku.

13. Przedstawiony wzór kosza X-13 jest dobrze dostosowany do proponowanych ławek. Wzór lamp ławek i kosza pochodzi z oferty Przedsiębiorstwa Zagranicznego „Alberts – Leszno” Spółka z o. o.

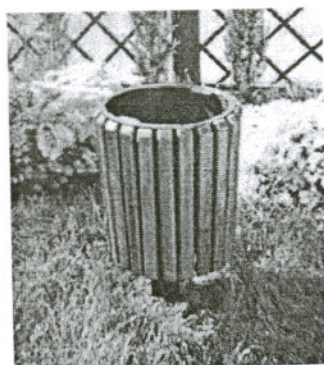

WIEN

110 - ławka, do 2m na dwóch profilach,
wymiary odlewu: wys=850 mm, szer=620 mm,
wysokość siedziska: 400 mm,
masa odlewu: 18 kg.

● Kosz X-13

Pojemność: 45 - litrów,
Wymiary wkładu: średnica 41cm, głębokość 41cm
Wykonanie: wyjmowalny wsad z blachy malowanej proszkowo, listwy drewniane,
wsparty na rurze stalowej przygotowanej do osadzenia we fundamencie

14. Stół i taborety do ustawienia na szczycie kopca na cyplu stawu północnego należy wykonać z materiału uzyskanego podczas wycinki drzew w parku. Taborety to okorowane, zabejcowane fragmenty pni o średnicy ok. 40 cm, wysokości nad ziemią ok. 50 cm, a w części wkopanej w ziemię na minimum 20 cm powierzchni opalone. Noga stołu, również zabejcowana, nieco wyższa (część nadziemna ok. 65 cm wkopana na głębokość minimum 40 cm), wykonana podobną techniką, okrągły blat stołu o średnicy ok. 1 m i grubości 10 cm, z połączonych dwóch elementów przeciętego wzdłuż grubego pnia.

15. Ścieżka zdrowia zlokalizowana w zachodniej części parku daje duże możliwości użytkowania i jako ścieżka sprawnościowa i jako ścieżka ćwiczebna. Ćwiczący sam może decydować o długości odcinków pokonywanych biegiem lub marszem między kolejnymi placami ćwiczebnymi na co pozwala bardzo bogata sieć alej parkowych. Rozmieszczone na zachodniej i południowej granicy parku place ćwiczebne powinny być zagospodarowane przyrządami tak dobranymi, by rozwijać stopniowo i harmonijnie wszystkie grupy mięśni u dzieci, młodzieży, ludzi dorosłych niezależnie od płci i poziomu sprawności. Rzeczywisty dobór urządzeń powinien być opracowany w projekcie branżowym. Proponowane place ćwiczebne mają różną powierzchnię, by mogły pomieścić różnorodne przyrządy.

Przykładowy zestaw do ćwiczeń mógłby wyglądać następująco :

- plac A1 – 30 m² - np. równoważnia
- plac A2 – 30 m² - np. poręcz gimnastyczne
- plac A3 – 66 m² - np. płotki do przeskoków
- plac A4 – 40 m² - np. zestaw „BRZUCH”
- plac A5 – 20 m² - np. zestaw do podciągania
- plac A6 – 42 m² - np. zestaw do pompek
- plac A7 – 26 m² - np. zestaw do przewrotów

Na poszczególnych placach ćwiczebnych powinny pojawić się tablice informacyjne zawierające wskazówki, jak należy korzystać ze ścieżki zdrowia, jakie odległości dziela poszczególne place w zależności od wybranej trasy, oraz tekstowe i graficzne instrukcje sposobu wykonywania poszczególnych ćwiczeń na przyrządach.

16. Układ wodny dwóch stawów parkowych jest właściwie ukształtowany, ale niestety zaniedbany. Wymaga on jednorazowych i okresowych inwestycji oraz zabiegów pielęgnacyjnych, które przywrócą mu dawną świetność.

Konieczne inwestycje :

- umocnienie linii brzegowej opisane wyżej (punkt 5)
- zainstalowanie urządzeń napowietrzających wydaje się koniecznością, gdyż układ zaopatrywany jest przez wody gruntowe stagnujące, a brak przepływu wody powoduje szereg niekorzystnych zjawisk. Na planie C zaznaczono miejsca instalacji aeratorów elektrycznych o mocy ½ i ¼ KM. Polecam aerator AquaBlast, który zewnętrznie nie tworzy fontanny, ale w zależności od natężenia pracy daje efekt wiru bądź kipieli. Jako dystrybutora tych urządzeń polecam firmę „BONITA” 61-772 Poznań Stary Rynek 76 (firma też zakłada systemy nawadniające)

Bieżąca pielęgnacja :

- stała kontrola i czyszczenie systemu przelewowego – odprowadzającego nadmiar wody ze stawu do rowu odwadniającego (zmiana wysokości przelewu niewskazana, gdyż ekosystem jest dostosowany do obecnego poziomu).
- okresowe oczyszczanie dna stawów i rowu odwadniającego z nagromadzonej materii organicznej (Tempo odkładania się materii organicznej wyznacza terminy zabiegu oczyszczania dna. System napowietrzania między innymi

przyspiesza mineralizację materii organicznej).

- coroczny demontaż aeratorów na okres zimowy.

17. Ze względu na publiczny charakter parku powrót do dawnego ogrodzenia na granicy wschodniej i północnej jest niewskazany. Wschodnia granica parku chroniona jest rowem odwadniającym, który stanowi rodzaj aha. Forma ogrodzenia południowej granicy jest do zaakceptowania. W sytuacji sprzyjającej poważnej inwestycji budowy muru na tej granicy jako wzór do realizacji należy przyjąć fragment zachowanego dawnego muru granicznego w południowo – wschodnim narożniku parku.

VIII. Wskazania realizacyjne.

1. Wykonanie zabiegu oczyszczania dna stawów parkowych, wzmocnienia linii brzegowej i profilowanie skarp maskujących cokoły mostków.
2. Wykonanie wszelkich instalacji na terenie parku wymagających prac ziemnych i wykopów (instalacja oświetleniowa, nawadniająca, instalacja dla aeratorów itp.).
3. Wykonanie przebudowy sieci drogowej, nowych alej parkowych, placu zabaw i placów ćwiczebnych ścieżki zdrowia.
4. Uzyskany nadmiar ziemi z korytowania dróg, profilowania skarp nadbrzeżnych przy stawach i innych prac ziemnych (ziemia pochodząca z warstwy próchnicznej), powinien być użyty do wyniesienia terenu pod ogród refleksyjny i wyrównania powierzchni parku, profilowania poboczy dróg (maskowanie krawężników) itp.
5. Zgodne z zaleceniami gospodarki drzewostanem usunięcie, przesadzenie, leczenie itd. wytypowanych drzew. Pniaki powstałe po pracach wycinkowych należy usunąć najlepiej przy użyciu frezarki do pniaków.
6. Wykonanie mostków nad stawami, zainstalowanie urządzeń na placu zabaw i ścieżce zdrowia, lamp parkowych.
7. Po odkupieniu południowego fragmentu parku odbudowa alpinarium .
8. Wykonanie nasadzeń drzew, krzewów, krzewinek, bylin.
9. Założenie trawników.
10. Zakup koszy na odpady i ławek parkowych oraz ich rozlokowanie we wskazanych na planie C miejscach (kosze na odpady powinny towarzyszyć ławkom w odległości ok. 3 - 4 m; wskazano wszystkie dogodne miejsca, ale oczywiście nie wszystkie muszą być wykorzystane).
11. **Stale prowadzenie bieżącej pielęgnacji i konserwacji.**

Niektóre z przedstawionych prac można wykonać jednocześnie, ale część z nich wymaga stosowania kolejności dla uniknięcia strat, czy dodatkowych nakładów. Przy przeprowadzaniu prac ziemnych, należy zachować ostrożność i nie uszkadzać systemów korzeniowych drzew i krzewów. Profilowania terenu pod okapem koron, dokonywać na wyżej podanych zasadach. Prace nad przemianą parku powinny odbywać się stopniowo (najlepiej wybranymi fragmentami w pełnym zakresie), co najmniej przez kilka lat, aby ekosystem parku mógł się dostosować do nowych warunków, ponosząc jak najmniejsze straty. Z tego względu należy przestrzegać ściśle terminów wyznaczonych dla poszczególnych rodzajów prac (np. nie należy wycinać drzew w okresach lęgowych ptaków). Procesem długotrwałym, ale bardzo istotnym dla ostatecznego rezultatu jest „uszlachetnianie” runa parkowego przez systematyczne, gniazdowe dosadzanie zaproponowanych roślin.

Wszystkim roślinom formowanym, poza kulistymi należy nadawać kształt trapezu - zawsze nieco szersze u podstawy niż na wierzchołku. Taki kształt zapobiegnie utracie ulistnienia dolnych partii roślin. Przedstawione powyżej względy, a także złożoność wielu zagadnień,

powoduje konieczność zatrudniania wielu specjalistycznych i doświadczonych firm czy nawet zlecenia nadzoru inwestorskiego lub autorskiego.

12. Park dworski w Kleszczewie został założony w końcu XIX i na początku XX w. Ze względu na walory zabytkowe oraz cenne okazy dendrologiczne podlega ścisłej ochronie konserwatorskiej i został wpisany do rejestru pod nr 43/A decyzją z dnia 20.07.1949 r.

Zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt 11 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 oraz z 2004 r. Nr 96 poz. 959, Nr 238, poz. 2390, nr 50 poz. 362 z 2006 r.) wszelkie prace prowadzone na jego terenie: sanitarne, rewaloryzacyjne, związane z małą architekturą (usytuowania ławek., latarni, koszy itp) muszą na etapie projektu uzyskać akceptację ze stanowiska konserwatorskiego.

Przed przystąpieniem do prac na terenie zespołu parkowego w Kleszczewie należy uzyskać od WWKZ pozwolenie na prowadzenie wwym. działań na terenie zabytkowego parku wpisanego do rejestru zabytków.

Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego, inwestycje związane z zagospodarowaniem terenu a wymagające prac ziemnych, należy prowadzić w obecności archeologa, który stwierdza występowanie obiektów archeologicznych oraz podejmuje odpowiednie działania w celu ich zadokumentowania oraz zabezpieczenia.

Przed przystąpieniem do prac ziemnych inwestor winien wyznaczyć uprawnionego archeologa lub jednostkę archeologiczną i wspólnie z nią złożyć do Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu wnioski o pozwolenie na wykonywanie prac archeologicznych podczas w/w inwestycji, na które WWKZ wyda stosowne pozwolenie zgodnie z art. 36 ust. 1, pkt. 5 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. Nr 162 poz. 1568).

Badania archeologiczne podczas robót ziemnych są niezbędne dla ochrony zabytków archeologicznych.

Materiały wykorzystane w opracowaniu.

Źródła nie publikowane :

1. Jarzewicz Jarosław, Karta ewidencyjna „Kościół parafialny p.w. Wszystkich Świętych w Kleszczewie, 1986, archiwum WKZ Poznań nr 8311/k.
2. Kempiaś Czesław, Foto Kronika Kleszczewa, Stacja Hodowli Roślin Gospodarstwo Kleszczewo.
3. Jarzewicz Magdalena, Karta ewidencyjna założenia folwarcznego w Kleszczewie, 1987, archiwum MNRiPRS w Szreniawie.
4. Raczkowska Ewa, Raczkowski St. , Ewidencja parku w Kleszczewie, 1985, archiwum Gminy Kleszczewo.
5. Wilanowski Piotr, Inwentaryzacja dendrologiczna parku zabytkowego w Kleszczewie, 2008, archiwum gminy Kleszczewo.
6. Mapa topograficzna w skali 1 : 25 000 z 1895 roku (zbiory Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu).
7. Mapa topograficzna w skali 1 : 25 000 z 1936 roku (zbiory WKZ Poznań).
8. Mapa topograficzna w skali 1 : 25 000 z 1940 roku, Archiwum Map Zachodniej Polski Poznań, 3669 Kostschin.
9. Ustne informacje od Czesława Kempiaś zastępcy kierownika i kierownika Gospodarstwa Rolnego Stacji Hodowli Roślin w Kleszczewie w latach 1966 – 1990.

Publikacje

10. Anders P, Inwentaryzacja Krajoznawcza Gminy Kleszczewo, PTTK, Poznań 1989
11. Atlas klimatyczny Polski, PPLK W-wa, 1973r.
12. Białobok S. z zespołem, „Drzewoznawstwo”, PWRiL, W-wa 1991 r.
13. Bogdanowski Janusz „Polskie ogrody ozdobne” Arkady, W-wa 2000 r.
14. Bortkowski Tadeusz „Wielkopolska i Środkowe Nadodrze”, W-wa 1970 r
15. Bugała Wł. „Drzewa i krzewy dla terenów zieleni” PWRiL, W-wa 1991 r.
16. Chachulski Zbigniew, Chirurgia Drzew, Lerovil, Warszawa 1992.
17. Charageat M. „Sztuka ogrodów”, WAF, W-wa 1978 r.
18. Ciołek G. „Ogrody Polskie”, Arkady, W-wa 1978 r.
19. Durczykiewicz L. „Dwory polskie w Wielkim Księstwie Poznańskim”, Poznań 1912 r.
20. Łęcki Wł, Jaśkowiak Fr, Wielkopolska, Przewodnik, Wydawnictwo Sport i Turystyka, Warszawa 1989.
21. Majdecki L. „Historia Ogrodów”, PWN, PWN-wa 1980.
22. Majdecki L. „Ochrona i konserwacja zabytkowych założeń ogrodowych”, PWN, W-wa 1993 r.
23. Michałowski A. „Parki i ogrody zabytkowe w Polsce, stan z 1991 roku”, Zarząd Ochrony i Konserwacji Zespołów Pałacowo-ogrodowych, W-wa 1992 r.

24. Rusczyńska T, Sławska A. Katalog Zabytków Sztuki w Polsce, Tom V, Województwo Poznańskie, Zeszyt 24, Instytut Sztuki PAN, Warszawa 1964.
25. Molga M „Meteorologia rolnicza”, PWRiL, W-wa 1980 r.
26. Radomicki Cz. „Agrometeorologia”, PWN, W-wa 1977 r.
27. Skuratowicz J. „Dwory i pałace w Wielkim Księstwie Poznańskim”, Wydawnictwo „Eco”, Międzychód 1992 r.
28. Szafrąńska M. “Ogród , forma, symbol, marzenie” Zamek Królewski w Warszawie 1999 r.
29. Taylor P. Planting in patterns”, The National Trust, Londyn 1989 r

Spis kserokopii.

1. Powiększony wycinek mapy topograficznej w skali 1 : 25 000 z 1895 roku (zbiory Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu).
2. Powiększony wycinek mapy topograficznej w skali 1 : 25 000 z 1940 roku (Archiwum Map Zachodniej Polski Poznań, 3669).
3. Powiększony wycinek mapy topograficznej w skali 1 : 25 000 z 1936 roku (zbiory WKZ Poznań).

Spis fotografii :

Fotografie archiwalne

1. Frontowa, południowa elewacja dworu. Reprodukacja fotografii z 1929 roku (3).
2. Fragment parku przed południową i zachodnią elewacją dworu. Reprodukacja fotografii (3).
3. Mostek na południowym stawie. Reprodukacja fotografii (3).
4. Południowy fragment parku – alpinarium. Na fotografii Anna Hildebrandt, córka Karola. Reprodukacja fotografii (3).
5. Mostek na północnym stawie. Reprodukacja fotografii (3).

Fotografie współczesne wykonane w kwietniu 2008 roku.

1. Północna granica parku przy ul. Poznańskiej. Fot. P. Wilanowski.
2. Wydzielony na przystanek PKS północno – wschodni narożnik parku. Fot. P. Wilanowski.
3. Północno – zachodni narożnik parku - półwysep na północnym stawie. Fot. P. Wilanowski
4. Wschodni fragment północnego stawu z półwyspem. Fot. P. Wilanowski
5. Mostek na północnym stawie. Fot. P. Wilanowski
6. Południowy fragment północnego stawu, mostek i półwysep z kopcem. Fot. P. Wilanowski
7. Centralna część parku oglądana ze szczytu kopca na półwyspie. Fot. P. Wilanowski
8. Płaski szczyt kopca widokowego na półwyspie. Fot. P. Wilanowski
9. Centralny fragment parku – okazały skrzydłorzech kaukaski (nr inwentarzowy 178). Fot. P. Wilanowski
10. Centralny fragment parku przed północnymi elewacjami oficyn dworskich. Fot. P. Wilanowski.
11. Centralny fragment parku – okazały Kasztanowiec japoński *Aesculus turbinata* (nr inwentarzowy 217), nieopodal wejście do dawnej piwnicy ziemnej. Fot. P. Wilanowski.
12. Centralny fragment parku – okazały dąb szypułkowy w odm. stożkowatej (nr inwentarzowy 170). Fot. P. Wilanowski
13. Północno – wschodni narożnik parku – okazały, niestety osłabiony dąb szypułkowy w

- odm. stożkowatej (nr inwentarzowy 17). Fot. P. Wilanowski.
14. Wschodnia granica parku - okazały dąb szypułkowy (nr inwentarzowy 83). Fot. P. Wilanowski.
 15. Południowo – wschodni narożnik parku – ul. Parkowa dawniej paradny wjazd do dworu. Fot. P. Wilanowski
 16. Południowo – wschodni narożnik parku - jedyny zachowany słup dawnej paradnej bramy wjazdowej. Fot. P. Wilanowski.
 17. Południowe elewacje oficyn dworskich przed nimi fragment parku gdzie dawniej zlokalizowany był dwór. Fot. P. Wilanowski
 18. Fragment parku przed frontową, południową elewacją dworu. Dziś obszar wydzielony z powierzchni parku. Fot. P. Wilanowski.
 19. Pozostałości alpinarium w południowej części parku, dziś wyłączonej z jego powierzchni. Fot. P. Wilanowski.
 20. Zabudowania dworskie – zachodnia oficyna i garaż. Fot. P. Wilanowski.
 21. Współczesny budynek gospodarczy wybudowany na fundamentach dawnej oranżerii. Fot. P. Wilanowski.
 22. Współczesna piwnica ziemna w południowym fragmencie parku. Fot. P. Wilanowski.
 23. Północna część południowego stawu. Fot. P. Wilanowski.
 24. Mostek na południowym stawie. Fot. P. Wilanowski.
 25. Południowa część południowego stawu. Fot. P. Wilanowski.
 26. Ogrodzenie na południowej granicy parku i zabudowania folwarku. Fot. P. Wilanowski.
 27. Rozległa łąka w zachodniej części parku – dawniej sad. Fot. P. Wilanowski.
 28. Rów melioracyjny na zachodniej granicy parku. Fot. P. Wilanowski.

Spis planów

- A. Struktura wiekowa drzewostanu parku dworskiego w Kleszczewie.
- B. Gospodarka drzewostanem parku dworskiego w Kleszczewie.
- C. Koncepcja rewaloryzacji parku dworskiego w Kleszczewie.
- D. Granice ochrony konserwatorskiej parku dworskiego w Kleszczewie.